

Р Е Ц Е Н З И Я

**върху дисертационен труд за получаване на научна степен
„доктор на науките” по професионално направление**

3.6. Право / Наказателно право

проф. д-р Лазар Георгиев Груев

Тема на дисертационния труд:

„Наказването за престъпление”

Рецензент:

проф. д.ю.н. Румен Илиев Марков

1. Работата е в обем от 201 страници, включително съдържание на български и английски език, библиография на кирилица и латиница от общо 115 заглавия, резюме на английски език и ключови думи. Съдържанието е организирано в уводни думи, уводни бележки, основно съдържание от 15 части (точки) и заключение. Структурата на дисертационния труд не съдържа глави и параграфи. Самият автор определя характера на изследването по-скоро като есе и същевременно като размишление със самия него и с читателя. Съчинението се чете много леко. Езикът е жив и завладяващ.

2. В уводните бележки проф. Груев поставя въпроса на наказването, прави някои терминологични уточнения, отбелязва последователността и комплексността на изследването.

Авторът разглежда санкционните последици на престъплението като система. Българската система е особена дуалистична. Наказанието и мерките за въздействие са двата основни типа държавна реакция при извършено престъпление, съобразена както с причиненото зло, така и с особеностите на дееца (т. 1).

В труда специално внимание се обръща на наказанието като най-важната последица при извършването на престъпление (т. 2). От една страна наказанието е справедливо възмездие за извършеното престъпление, съответно на него (чл. 35, ал. 3 НК), а от друга има превантивни цели. Не всички наказания от предвидените в чл. 37 от Наказателния кодекс (НК) обаче изпълняват тези функции. Ето защо авторът смята, че някои от тях нямат потенциала на пълноценно наказание. Например такива са лишаването от право на получени ордени, почетни звания и отличия (чл. 37, т. 9 НК), което се предлага да отпадне не само от каталога на наказанията, но и от мерките за въздействие и контрол, и лишаването от военно звание (чл. 37, т. 10 НК), което не може да бъде самостоятелно, а само допълнително наказание.

По-нататък проф. Груев прави пълен преглед на отделните видове наказания по българския НК (т. 3).

Най-напред предлага отпадането на доживотен затвор без замяна изобщо като наказание по нашия НК; доживотният затвор да се предвижда винаги алтернативно с лишаването от свобода; срока на лишаването от свобода да е от три месеца до петнадесет години и по изключение – до двадесет в случаи специално предвидени в особената част.

Авторът обосновава запазването на глобата като основно наказание и въвеждането на подневната система - брой вноски с определен размер, което прави възможно при неизпълнение замяната на глобата с лишаване от свобода. Конфискацията се вижда като допълнително наказание, налагано само за определени имущества на виновния.

Обосновава се тезата за пробацията като съвкупност от мерки за контрол и въздействие и нуждата да бъде изведена от системата на наказанията. Приема се, че не е правилно и логически издържано единият вид санкция – наказание – да се определя чрез другия – мярка.

Извежда се изводът наказанията лишаване от право „да се заема определена държавна или обществена длъжност” (т. 6) или „да се упражнява определена професия или дейност” (т. 7) да бъдат трансформирани като мерки за въздействие.

Извежда се тезата за необходимостта общественото порицание да бъде заличено като възможно наказание при извършено престъпление защото е изживяло времето си.

В самостоятелна точка се изследва условното осъждане. Предлагат се редица промени за усъвършенстване на правната му регламентация в НК, които ще подобрят ефективността му, ще разширят приложното му поле, като същевременно пробационните мерки се виждат като най-доброто средство за контрол и проверка при условно осъждане.

Значително внимание в работата се отделя на освобождаването от наказателна отговорност по чл. 78а НК. Според проф. Груев при този институт се касае до „освобождаване от наказание”, но не и от наказателна отговорност. Чрез административното наказание глоба, според него, се реализира и наказателната отговорност за извършеното престъпление. Като слабости на актуалната уредба на института се отбелязват неговия

автоматизъм, доколкото съдът не преценява дали чрез административното наказание могат да бъдат постигнати целите на наказанието в конкретния случай, и обстоятелството, че държавата не провежда никакво наблюдение и контрол върху освободения от наказание. Препоръчват се подходящи мерки за въздействие и възпитание (пробационни и други).

На следващо място в изследването се анализират и други мерки на държавна реакция, обобщени като „отказ от наказване”. Отказът на държавата да накаже едно лице може да е свързан с обстоятелството, че самият деец е претърпял вреди от деянието (чл. 125, 126, ал. 4 и 255б, ал. 5 НК), с изключването на наказуемостта при недоносителство и лично укривателство за определена категория лица (чл. 248, ал. 1 и 294, ал. 3 НК), с реторсията при обида и лека телесна повреда, с ненаказването при лъжесвидетелстване (чл. 292 НК), или да бъде основан на различни поощрителни норми.

Логично, след наказанието в труда се разглеждат и другите мерки за въздействие, контрол и възпитание, стоящи в основата на дуалистичната санкционна система. Сочи се като основна слабост липсата на единна и цялостна уредба на тези мерки в общата част на НК. Правят се редица препоръки най-вече относно бъдещата уредба на пробационните мерки и особената конфискация по чл. 53 НК.

В следващата точка на изследването се въвежда една нова категория в санкционната система по НК – „допълнителни последици, свързани с осъждането”. Към тези последици авторът отнася лишаването от право на получени ордени, почетни звания и отличия (чл. 37, т. 9 НК) и изричното предвиждане в НК на задължение на съда като постановява ефективно „лишаване от свобода” да ограничава възможността на осъдения да гласува за периода на изтърпяване на наказанието. Така, според него, ще се преодолее колизията между нормите на чл. 42, ал. 1 и 31, ал. 3 от

Конституцията на РБ и ще се възприеме гъвкаво, а не „общо, автоматично и недиференцирано ограничаване”.

В края на труда накратко се разглеждат и някои въпроси, свързани със спецификата на наказването на непълнолетните; на деянието в стадията на умишлената престъпна дейност и на множество престъпления, както и с административнонаказателната отговорност по НК (предлага се премахването от НК на съставите на административни нарушения и на дублиращите се състави на престъпления и на административни нарушения).

Най-накрая, се извежда тезата, че санкционирането на корпорациите е уместно, полезно и необходимо, но не чрез наказателна отговорност за престъпления, извършени от тях. Предлага се приемането на отделен, самостоятелен закон за отговорността на юридическите лица.

3. Постигнати са научни резултати, които могат да се оценят като действителни научни и научно-приложни приноси, представляващи значим интерес за законодателя и редица държавни органи и институции.

При това ще посоча само тези, които развиват или надграждат, а не повтарят, приносните моменти в монографията на проф. Груев „Санкционната система по българското наказателно право”, С.: Сиби, 1997.

Главният принос следва да се търси в предложената *de lege ferenda* единна регламентация на правните (санкционните) последици на деянието - наказанията, мерките за въздействие и допълнителните последици, което налага **цялостна промяна на глава четвърта „Наказание”**. Предлага се първият раздел на главата да включва общите положения (принципи) и видовете наказания, които да бъдат разграничени на основни и допълнителни. Като основни се предвиждат доживотният затвор,

лишаването от свобода и глобата; а като допълнителни: конфискацията, лишаването от военно звание (и лишаването от право да се управлява МПС за определен срок). Доживотният затвор без замяна се предлага да отпадне от каталога на санкциите по НК. Вторият раздел следва да бъде посветен на мерките за въздействие, контрол и възпитание. Тук, според автора, трябва да се включат: принудителните медицински мерки, особена конфискация по (сега) чл. 53 НК; възлагането на възпитателни грижи, съчетано с препращане към специални закони, уреждащи реда и начина за прилагането им; съвкупността от пробационни мерки; заплащането на определена парична сума при освобождаването от наказание (сега чл. 78а НК); лишаване от право „да се заема определена държавна или обществена длъжност” или „да се упражнява определена професия или дейност”. Третият раздел, според автора, следва да включва допълнителни последици: забрана на ефективно осъдените на лишаване от свобода да участват в избори; лишаването от право да се носят получените ордени, почетни звания и отличия; и обявяване по подходящ начин публично на присъдата.

В предложената единна регламентация пробацията, лишаване от право „да се заема определена държавна или обществена длъжност” или „да се упражнява определена професия или дейност” не са наказание, а мерки за въздействие и контрол. Общественото порицание е също изведено от каталога на наказания, и съответно изменено, е предвидено като допълнителна последица.

Други приноси са предложенията:

а) да се предвиди възможност наложената глоба при неизпълнение да се замени с лишаване от свобода в определена пропорция;

б) относно условното осъждане – да се предвиди възможност за отлагане изпълнението и на наложено наказание глоба; да отпадне възлагането на възпитателни грижи на обществена организация или трудов колектив като остаряла и практически неприложима мярка; да се уреди законово общия контрол от съда относно поведението на осъдените и възпитателните грижи; да се запази и разшири назначаването на определени пробационни мерки;

в) при освобождаването от наказание по чл. 78а НК наред със заплащането на парична сума, за определен срок на осъдения да се определят подходящи мерки за въздействие, контрол и възпитание.

4. Дисертационният труд съдържа значителни и оригинални приноси и притежава достатъчно достойнства, за да мога да дам следното

З А К Л Ю Ч Е Н И Е

Предвид изпълнението на изискванията, предвидени в чл.12 от Закона за развитието на академичния състав в Република България, давам **положително заключение** за присъждане на проф. Лазар Георгиев Груев научната степен „доктор на науките”.

март 2020г.

Рецензент:

(проф. д.ю.н. Р. Марков)